

arkivXet

information från arkiv gävleborg

årgång 20 nr 2/2013

Felstavat och med stor entusiasm affischerade Svenska landsbygdens ungdomsavdelning i Bollnäs om Juli-festen 1945 i Lenninge.

Fester, möten och reklam – affichsamlingen digitaliseras

Förra året lanserades Arkiv Gävleborgs digitala fändatabas där omkring 650 fanor, standar och banderoller gjordes sökbara och tillgängliga på nätet. Digitaliseringsarbetet går vidare och i år har turen kommit till vår omfattande affichsamling. Liksom vid arbetet med fanorna har Per-Erik Jäderberg varit fotografen.

Sammanlagt rör det sig om lite drygt 2800 affischer som nu finns fotograferade och arkiverade i digital form. De äldsta är från 1890-talet och de yngsta från valrörelsen 2006. Variationen är slående när det gäller utformningen av affischerna. En stor grupp utgörs av enkla anslag som informerar om idrottsevenemang, möten och festligheter av olika slag. Men man hittar också till exempel bio- och reklamaffischer, valpropaganda och undervisningsplanscher.

Affischerna skapades en gång i tiden för att användas vilket har satt sina tydliga spår. Många av alstren är mycket sköra och mår bäst av att plockas fram så sällan som möjligt. När samlingen nu finns digitaliserad kan vi minska slitaget avsevärt på de fysiska exemplaren.

Med vårt digitaliseringsarbete vill vi göra våra samlingar tillgängligare för medlemmar och andra intresserade som sällan har möjlighet att besöka oss på plats i Gävle. Via www.arkivgavleborg.se kan du klicka dig vidare till bloggen Dokument i fokus där du kan ta del av intressant material ur våra arkiv och samlingar. Naturligt nog är det mycket fokus på affischer just nu.

Jörgen Björk

Bildtext framsida: Affischen trycktes 1938 av Gefleborgs tryckerier AB. Konstnären bakom trycket hette Willie Bergström och var en flitigt anlitad affischformgivare, särskilt till Högern.

Med en handgjord affisch och en cyklist i full fart informerar Hudiksvalls cykelklubb om cykelpropagandan den 3 augusti 1947.

Ovan till vänster: På hösten 1994 var det både riksdagsval och folkomröstning om EU-medlemskap. Den här affischen trycktes troligen till valet som hölls den 18 september.

När det någon månad senare blev dags att opinionsbilda inför EU-omröstningen var det bara att uppdatera budskapet med hjälp av ja-till-Europa-klistermärken, så slapp man trycka upp helt nya affischer.

Ovan till höger: Gefle frivilliga skarpskytteförenings färgglada affisch från 1894 rörande en skyttefest är en av de äldsta som förvaras hos Arkiv Gävleborg.

Till höger: Arbetarteatern Pegasus spelar Samuel Becketts pjäs Happy days på Sjömanskyrkan i Gävle 1997. Konstnären Hans Tjörneryd har utformat affischen.

Första ishockeymatchen på Hälsingsk mark (eller vatten) i Stugsunds hamn 6 mars 1938. Stugsunds IK i randiga tröjor möter Söderhamns IF. Bilden ur Stugsunds IKs arkiv.

”Mera cirkus än hockey” - om bandy och ishockey i länet

I början av mars, mitt under bandyslutspelet, uppmärksammade Arkiv Gävleborg och Söderhamnskuriren att det gått 75 år sedan den första ishockeymatchen spelades i Hälsingland. Hälsingland och ishockey? Ska det vara något att skriva om? Hälsingland är ju bandyns förlovade land.

Just därför kanske? Hur kommer det sig att ishockeyn etablerade sig i Hälsingland utan att slå ut bandyn, som skedde på många platser? Inte minst finns det anledning att uppmärksamma vilka fina källor till bandyns och ishockeyns historia i länet som finns bevarade, både genom förbunden och de enskilda klubbarna. Här finns det många trådar att nysta i.

Bandyn blir för dyr

Idag betraktar vi ishockey som en dyr sport, med mycket utrustning och behov av ishallar för miljonbelopp. På 1930-talet lanserades sporten med argumentet att den var billigare än bandyn. Det var också bandyspelarna man i första hand siktade på att vinna till den nya sporten, varför en konkurrenssituation uppstod.

Vid 30-talets slut var det många klubbar som lade ner bandyn av ekonomiska skäl. ”Att lägga ut så mycket pengar, som klubben gjorde förra året, torde få anses vara uteslutet”, skriver Iggesunds IK i december 1936. 1938 beslutades att sluta med bandy i Iggesund och året efter börjar man med ishockey. Det handlade om dåliga resul-

tat och minskat intresse, beroende på att man inte kunde träna på stora sjö- och havsbanor som var omöjliga att hålla öppna och svåra att lysa upp. Det blev dyrt!

Svenska Ishockeyförbundet gav sig ut i landet med kurser och uppvisningsmatcher, bidrog med tränare och utrustning, till exempel lånade man ut belysningsanläggningar. 1937 nådde man Hälsingland med sina propagandakurser och 6 mars 1938 skedde det: den första ishockeymatchen spelades i Stugsunds hamn.

Ishockeyn introduceras i Hälsingland

Det var i samband med Stugsundsstafetten på skidor som ishockeyn skulle presenteras. På usel is och i hård

blåst genomfördes en match mellan Stugsunds IK och Söderhamns IF. ”Spelarna stodo i allmänhet stilla i snösörjan och hade svårt att få iväg pucken. Den talrika publiken hade roligt åt matchen” skrev man i tidningarna.

Det var också i övrigt en seg start hockeyn fick i Hälsingland, men 1940 tar det fart lite bättre. Matcher har spelats och både Strands IF och Iggesunds IK har fått moderna banor med sarg och belysning. 1944/1945 är det dock bara fyra klubbar som har ishockey på programmet. Bland dem fanns en ren ishockeyklubb, IK Warpen, som senare kom att byta namn till Bollnäs IS.

1946 tar man steget ut och bildar Hälsinglands ishockeyförbund. Då är det 12 klubbar som ägnar sig åt ishockey i Hälsingland. 1954 har antalet vuxit till 32.

I Gästrikland

Ishockeyn har ungefär lika lång historia i Gästrikland som i Hälsingland. De första seriematcherna spelades månadsskiftet januari/februari 1939. I serien, som inte hann spelas klart, deltog Gefle Sport och Gymnastikförening, IFK Gävle, Sandvikens IF, IK Hüge och Strömsbro IF. Spelade gjorde man i Sandviken, Bomhus och på IFKs nya bana i stan, granne med där Arkiv Gävleborg ligger idag. 750 personer såg premiärmatchen på banan.

I Hofors fanns också ett hockeyintresse, IK Sport tränade redan säsongen 1938/1939. Säsongen efter blev det riktigt fart då även Hofors AIF började. I HAIF led bandyn av ekonomisk förlust och även där blev övergången till ishockeyn lösningen. Publiken strömmar till och utgifterna skärs ner.

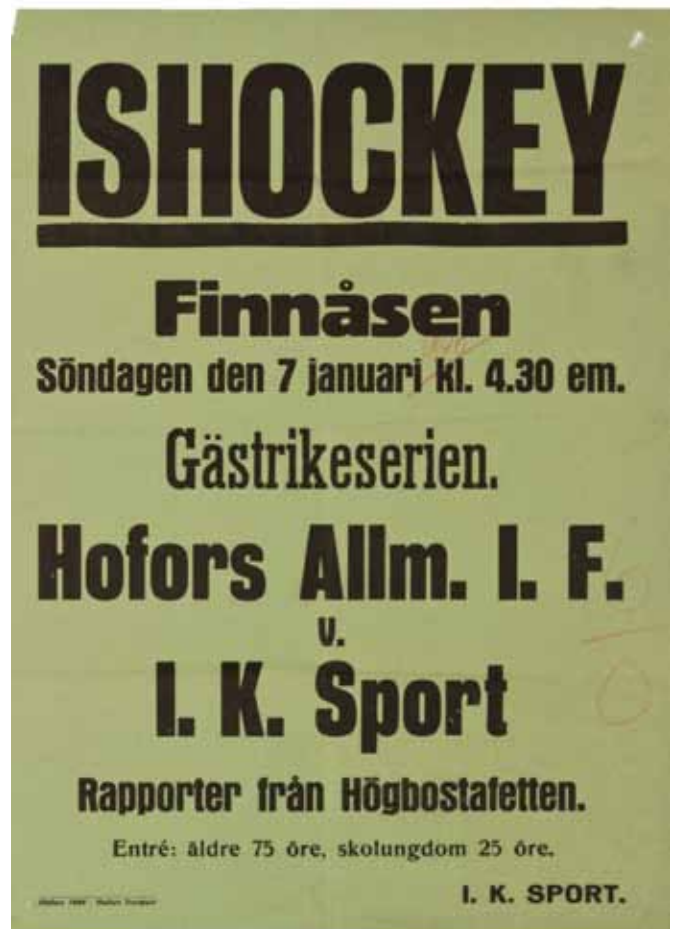
Man kan följa den allra första historien via föreningens kvitton: avgift till Gästrikserien, resekostnad för domarkurs, danstillställningen som skulle stärka ekonomin, inköp av 12 hockeyklubbor, 1 målvaktsklubba, 1 par handskar och 4 puckar. Premiären skedde på nyårsafton 1939.

Men vad hände med bandyn?

Vid 1930-talets slut såg det riktigt dystert ut för bandysporten, inte minst i Hälsingland. Dålig ekonomi, snörika vintrar och så den förbaskade ishockeyn som konkurrerade både om åskådare och spelare. Trots allt bildades Hälsinglands bandyförbund i februari 1938.

Några magra år väntade. 1940 hade man bara 8 anslutna klubbar. I verksamhetsberättelsen 1941 förklaras att eftersom bandysporten inte har några inkomstmöjligheter måste styrelsen konferera per telefon.

Men sen händer det saker. Bandyn kommer tillbaka. 1946 har man 35 anslutna klubbar i Hälsingland och sporten gör comeback på många håll, bl a i Iggesund och

Första Hoforsderbyt i ishockey spelades på Finnåsen i januari 1940. HAIF vann med 4-0.

Hofors där den tidigare konkurrerades ut. Ekonomin går strålande och bandyn i både Hälsingland och Gästrikland får stora nationella framgångar. Bandyn hade överlevt de hårda åren då ishockeyn växte fram i Sverige. Nu kunde de båda sporterna leva sida vid sida. Eller?

Lisa Engström

Matchen i Stugsund då?

Den slutade 2 - 0 till Stugsund efter två bedrövliga perioder, sedan gav man upp. Söderhamnskuriren noterar dock ett starkt hockeyintresse i Stugsund i sitt reportage om Stugsundsstafetten dagen därpå. ”Vi råkade nämligen fråga en yngre korvförsäljare vad han tyckte om dagens skidtävlingar och genast kom svaret: Stugsund vann med 2-0!”

Fler dokument kring matchen hittar du på Dokument i fokus, www.arkivgavleborg.blogspot.se

Arkivets årsmöte i vackra Torsåkersbygden

Arkiv Gävleborgs årsmöte 2013 hölls i Torsåker onsdagen den 24 april. Drygt 40 personer hade samlats i bygdegården, 22 var ombud för arkivets medlemsorganisationer. Programmet inleddes med kaffe och smörgås och därefter föreläste Lars Holmgren, ordförande för Föreningen Kråknäsjärnet (som även representerades av Annika Berglund och Jonny Larsson), om "Dansarberget – svensk stålindustris vaggå". Åhörarna fick lyssna till den spännande historien kring det arkeologiska fynd som Jonny Skogsberg gjorde vid Kråknäset i Torsåker år 1993. Fyndet bestod av tolv spadformiga ämnesjärn och två järnsmältor. Ett av ämnesjärnen har daterats till omkring Kristi födelse. Övriga järn och smältorna är från yngre järnålder, ca 500-600 e Kr. En unik historisk och arkeologisk skatt!

Årsmötesförhandlingarna inleddes av Arkiv Gävleborgs ordförande Sture Sandberg. Han hälsade alla välkomna och konstaterade att arkivets verksamhet genomförts som planerat det gångna året. Till mötets ordförande valdes Marie-Louise Dangardt, Hofors kommun. Till ny ordinarie ledamot i styrelsen valdes Bruno Ahlqvist, Mellansvenska Handelskammaren, och till ny ersättare valdes Ann-Helen Persson, Centerrörelsen i Gävleborg. Monika Jacobsson, Socialdemokraterna Gävleborg, valdes på ett års fyllnadsval (efter Carina Holm). Vidare valdes till ny revisor respektive revisorsersättare Pär Månsson och Annika Wedin, båda Öhrlings Price-

Ordföranden Lars Holmgren och Annika Berglund, Föreningen Kråknäsjärnet. Foto: Jörgen Björk

waterhouseCoopers AB.

Som en punkt på dagordningen stod verksamhetsplanen för 2013. Den innehåller mål för arkivets ordnings- och förteckningsarbete samt arkivpedagogik och medlemsvärvning, sådant som hör till basverksamheten, och andra numera återkommande uppgifter, bl a arkivets medverkan i olika samarbetsgrupper. Ett exempel på en tillfällig arbetsuppgift under året är digitaliseringen av arkivets ca 3000 affischer. Under övriga frågor framförde Nils Nordkvist, som var styrelseledamot mellan 1978 och 1998, sin uppskattning till Arkiv Gävleborgs styrelse och personal för gott arbete. Därefter avslutade mötesordföranden Marie-Louise Dangardt förhandlingarna.

Katarina Nordin

På kurs med Arkiv Gävleborg

Hösten 2011 började vi anordna arkivkurser/informationsträffar och idag har alla våra medlemsföreningar fått möjligheten att delta. Vi har även bjudit in ett stort antal föreningar och klubbar, i hela länet, som ännu inte är medlemmar i Arkiv Gävleborg. Träffarna har genomförts i varje kommun vilket gjort det enklare för alla att vara med.

Tanken bakom de här kurserna har varit både att informera om vår verksamhet, vad Arkiv Gävleborg står för, och att ge stöd och råd i arkivfrågor till föreningarna. Det har varit mycket roligt att möta så många engagerade föreningsmänniskor som inspirerat till intressanta diskussioner.

Katarina Nordin

Förvaringen av en organisations handlingar är en viktig fråga. Här ett exempel från Sibö.

Passa på att leverera arkivmaterial när vi besöker din kommun!

Hösten kommer med ett unikt tillfälle! Har din organisation behov av att lämna arkivmaterial kan ni ta tillfället i akt när arkivet besöker din kommun. I normala fall tar vi emot leveranser i arkivets lokaler, men under september och oktober finns vi på plats en dag i varje kommun.

Passa på att undersöka hur arkivläget ser ut. Har ni många års protokoll, årsredogörelser och andra handlingar som bör samlas och arkiveras? Vet ni var allt finns? Vad ska sparas? Ta gärna hjälp av arkivets bevaranderåd på www.arkivgavleborg.se eller ring och rådgör med oss.

Erbjudandet gäller självklart enbart våra medlemmar. *Ring och boka tid med oss i god tid, senast fredag 30/8 2013*, så kan vi samordna leveranserna på ett bra sätt.

Kontakta Katarina Nordin för att boka din leverans på telefon 026-108870, eller skriv till katarina.nordin@arkivgavleborg.se.

Vi ses!

Det är oss ni möter: Katarina Nordin, Lisa Engström och Jörgen Björk

Foto: Agnetha Nellfors

Tid och plats - här tar vi emot leveranser

Nordanstig	tisdag 10/9
Ockelbo	onsdag 11/9
Ljusdal	tisdag 17/9
Hofors	onsdag 18/9
Hudiksvall	tisdag 24/9
Bollnäs	onsdag 25/9
Ovanåker	tisdag 1/10
Sandviken	onsdag 2/10
Söderhamn	tisdag 8/10

Observera att vi endast har möjlighet under dagtid!

arkiv gävleborg

Hallå! Du har väl inte missat att vi tar emot leveranser i din kommun i höst? Se sidan 7 för tid och plats.

arkiv gävleborg

Arkivet bevarar och tillgängliggör arkivhandlingar från föreningar, företag och privatpersoner i Gävleborgs län. Vi arbetar också med att dokumentera och stimulera till forskning om länets historia.

Forskarsal och arkiv har öppet vardagar 8.30 - 16.00

Redaktion: Lisa Engström, Barbro Eriksson, Agnetha Nellfors och Barbro Sollbe

Arkiv Gävleborg
Fältskärsleden 10, 802 80 Gävle
(gamla postterminalen)
tel 026 - 10 88 70
e-post: arkivet@arkivgavleborg.se
hemsida: www.arkivgavleborg.se